

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: "Педагогіка". – 2014. – № 4. – С. 73–78.

Ленюк Н. М.,

аспірантка Херсонського державного університету

**СУТНІСНІ ОЗНАКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Ленюк Н.М. Навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів технічних спеціальностей при формуванні німецькомовної компетентності. У статті розглянуто результати дослідно-експериментального навчання студентів вищих навчальних закладів технічного напрямку у процесі самостійної роботи з використанням навчально-методичного посібника. Теоретично обґрунтовано та визначено переваги навчально-методичного посібника щодо підвищення ефективності самостійної позааудиторної роботи студентів технічних спеціальностей з німецької мови. У статті визначені напрями, за якими проводяться сучасні дослідження іншомовної компетентності як методичної проблеми у процесі самостійної роботи.

Ключові слова: *іншомовна компетентність, німецька мова, самостійна робота, посібник, вищий навчальний заклад*

Ленюк Н.М. Существенные особенности учебно-методического обеспечения самостоятельной работы студентов технических специальностей при формировании немецкоязычной компетентности. В статье рассмотрены результаты исследователно-экспериментального обучения студентов высших учебных заведений технического направления в процессе самостоятельной работы с использованием учебно-методического пособия. Теоретически обоснованы и определены преимущества учебно-методического пособия по повышению эффективности самостоятельной внеаудиторной работы студентов технических специальностей по

німецькому мові. В статті визначені напрями, за якими проводяться сучасні дослідження іноземної компетентності як методичної проблеми в процесі самостійної роботи.

Ключові слова: іноземна компетентність, німецька мова, самостійна робота, посібник, вище навчальне заклад

Lenyuk N. M. Methodological support the student's autonomous learning on technical specialties in the formation German language's learning competence.

The article deals with the results of experimental learning of the students of Technical faculties of high educational institutions while using textbook. The main purposes of this article is presenting the advantages of textbook and giving recommendations on how to organize effective autonomous learning out of a class of the students of technical specialties in German language. The article identifies the ways in which modern research conducted foreign language competence as methodological problem in autonomous learning.

Key words: foreign language competence, German language, autonomous learning, textbook, high educational institution.

Реалізація принципів Болонської конвенції, зміна освітньої парадигми висувають нові, більш якісні вимоги до вищої школи. Умови утворення єдиного ринку праці в Європі, забезпечення високого рівня підготовки фахівців у відповідності з вимогами світових стандартів, одержання “подвійних” дипломів, потребують від спеціаліста фундаментальної загальної і професійної підготовки, сформованості критичного мислення, володіння комплексом професійних і соціальних компетентностей. У цьому контексті актуальною постає проблема модернізації освітнього процесу, пов'язаного з формуванням німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей [1].

Проблема формування професійної компетентності фахівців різних галузей знайшла достатнє висвітлення в науковій літературі. Зокрема, її психологічні аспекти досліджували М. Боршневський, Л.Карамушка, В. Моляко, В. Семиченко, та ін. Проблеми формування професійної

компетентності фахівців розглядалися у дослідженнях Е. Барбіної, О. Заболотської, І. Зязюн, Н. Кичук, Л. Коваль, Л. Петухової. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності досліджували Г. Бородіна, М. Гез, Г. Дементьева, О. Заболотська, І. Зимня, Г. Китайгородська, Л. Морська, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, О. Тарнопольский, М. Кенал (М. Canale), М. Селс-Мурсія (М. Celce-Murcia), Д. Хаймс (D. Hymes), Савіньйон (S. Savignon), Б. Шпіцберг (B. Spitzberg) [2].

У центрі уваги багатьох дослідників стоїть питання розробки шляхів удосконалення змісту професійно-орієнтованої іншомовної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей зокрема: економічних (В. Борщевська, Г. Гринюк, Р. Гришкова, І. Каменська, К. Матвеева, Ю. Семенчук, О. Тарнопольский), військових спеціалістів (Д. Гуляєв, О. Колотуша, Ю. Шмідт, Л. Маслак), юристів (С. Кіржнер, Л. Котлярова, Г. Савченко, А. Посохова), медиків (О. Петрашук, І. Рябцевич), технічних спеціальностей (Д. Бубнова, К. Джандалієва, С. Коломієць, Г. Кравчук), нафтогазової промисловості (Ю. Черевко), металургії (І. Ярема), природничих наук (Н. Микитенко) та ін. Проте проблема формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей, зокрема ІТ-спеціалістів не була предметом спеціальних досліджень.

Рекомендаціями з мовної освіти щодо становлення конкурентноспроможного фахівця з високою кваліфікацією в професійній сфері, готового вирішувати професійні завдання в умовах іншомовної комунікації, передбачено навчання студентів під час аудиторної та позааудиторної самостійної роботи [3]. З кожним роком кількість годин на самостійне опрацювання навчального матеріалу значно зростає. Ця тенденція пов'язана з розподілом навчальних годин курсу “Іноземна мова за професійним спрямуванням” на факультетах, де цей курс викладається як іноземна (німецька) мова для студентів технічних спеціальностей. Згідно навчальних планів Херсонського національного технічного університету та Чорноморського державного університету імені Петра Могили приблизно 50

% навчальних годин відводиться на самостійну позааудиторну роботу студентів [4; 5]. Тому це питання є актуальним у сучасних умовах навчання студентів технічних спеціальностей.

На основі вивчення й узагальнення досвіду викладання іноземної мови (німецької) для студентів технічних спеціальностей на I-II курсах у Херсонському національному технічному університеті та Чорноморському державному університеті імені Петра Могили, спостереженням за ходом навчального процесу при формуванні німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи, аналізу лінгвістичної та методичної літератури з проблеми дослідження, вивчення підручників та методичних посібників, доходимо висновку, що на сьогодні нерозроблено науково обґрунтованої методики формування у студентів технічних спеціальностей німецькомовної компетентності у процесі самостійної роботи та її навчально-методичного супроводу.

Мета статті охарактеризувати експериментальне навчання студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи щодо формування німецькомовної компетентності з використанням навчально-методичного посібника “Deutsch für Kybernetiker“ на I-II курсах.

Теоретичні положення методики формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи, розроблені підсистема вправ та навчально-методичний посібник “Deutsch für Kybernetiker“ стали підґрунтям для формулювання *гіпотези* експерименту: запропонована нами методика формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи, яка ґрунтується на ідеях компетентнісного, рефлексивного, особистісно-діяльнісного, рівневого підходів здатна значно підвищити ефективність формування німецькомовної компетентності студентів.

Розроблений навчально-методичний посібник “Deutsch für Kybernetiker“, призначений для студентів технічних спеціальностей, а саме майбутніх ІТ-спеціалістів і складається з двох частин. Перша частина

представляє собою корективний курс для студентів 1-го курсу, друга частина – професійно спрямоване навчання студентів технічних спеціальностей німецької мови. Корективний курс ставе за мету навчання фонетики, граматики, лексики з німецької мови з використанням автентичних текстів різної тематики “Die Technische Universität München”, “Das Studium und Leben in Deutschland”, “Die Industrie in der Ukraine“, „Die Industrie der BRD“, „Wladimir Iwanowitsch Wernadskyj”, “Ukraine und Deutschland“, друга частина спрямована на формування професійної компетентності через заучування спеціальних термінів, мовних кліше, інструкцій та використання їх у ситуаціях комунікативної та професійної спрямованості.

Навчально-методичний посібник розроблено з використанням автентичних неадаптованих матеріалів, при відборі яких враховувались спеціальність, професійна спрямованість та інтереси студентів. Вправи на формування фонетичної компетентності передбачають: презентацію лексичного матеріалу у писемному мовленні та його семантизацію з опорою на рідну мову; правопис слів з їхнім транскрибуванням та правильною вимовою; запис слів з транскрипції та їх читання. До основних видів вправ для розвитку лексичної компетентності належать такі вправи як: вправи на ознайомлення, розпізнавання, відтворення лексичних одиниць, визначення походження і значення іншомовних термінів, підбір синонімічних рядів, вживання лексичних одиниць у словосполученнях, реченнях, понадфразових єдностях, здогадку слів за їх першими або останніми літерами, побудову нових слів від базових. До вправ на формування граматичної компетентності відносяться такі вправи як: вправи на трансформацію, підстановку, заповнення пропусків у реченнях, самостійне вживання граматичних структур. Для розвитку усного мовлення використовуємо такі вправи: складання тематичних діалогів з опорою на різні типи запитань (деталізуючі, ключові); продукування тематичних монологів з опорою на слова та словосполучення; драматизація розмови на основі раптового повідомлення;

драматизація полілогів на основі перегляду змісту побутової проблемної ситуації, що спонтанно виникла.

Запропонований навчально-методичний посібник “Deutsch für Kybernetiker“ продемонстрував можливий шлях організації навчального процесу, спрямованого на формування професійної німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей засобами самостійної роботи у Херсонському національному технічному університеті та Чорноморському державному університеті імені Петра Могили.

Експериментальна перевірка ефективності методики формування формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи з використанням навчально-методичного посібника “Deutsch für Kybernetiker“ була проведена нами відповідно до таких етапів експериментального навчання:

1) пошуково-розвідувального, головною метою якого було здійснення передекспериментального анкетування;

2) констатувального, на якому було проведено передекспериментальний зріз з метою встановлення рівня сформованості німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у студентів першого курсу;

3) формувального, який уключав власне експериментальне навчання і складався із двох частин і проміжного зрізу;

4) прикінцевого, який полягав у здійсненні післяекспериментального зрізу з метою визначення рівня сформованості німецькомовної компетентності учасників експерименту; обробці та інтерпретації результатів експериментального навчання.

Експеримент проводився у 2010–2013 н. р., в якому взяли участь студенти Херсонського національного технічного університету та Чорноморського державного університету імені Петра Могили які вивчають німецьку мову.

На етапі пошуково-розвідувального експерименту було проведено передекспериментальне анкетування. Перший етап анкетування було спрямовано на визначення студентами, ефективності/неефективності наявної методики формування німецькомовної компетентності у процесі самостійної роботи, а другий – викладачами. Результати першого етапу анкетування засвідчили, що студенти, по-перше, не мають чіткого розуміння щодо змісту самостійної роботи з німецької мови, по-друге, не працюють з належним навчально-методичним забезпеченням через його відсутність, по-третє, не відвідують бібліотеку та лінгафонний кабінет з метою підвищення рівня володіння німецькомовною компетентністю, працюючи натомість удома за комп'ютером, по-четверте, мають бажання підвищити свій рівень сформованості німецькомовної компетентності, про що свідчить активна участь у таких заходах як вікторини, олімпіади, тижні німецької мови.

За результатами другого етапу анкетування викладачів було виявлено, що більшість з респондентів, володіють правильним уявленням щодо змісту, форм, видів, методів самостійної роботи з німецької мови; вказали на відсутність сучасних методичних рекомендацій та посібників для самостійної роботи студентів технічних спеціальностей; засвідчили наявність застарілого обладнання в лінгафонному кабінеті та потребу у створенні комп'ютерного класу з доступом до мережі Інтернет; зауважили на необхідності створення добре організованої позакласної діяльності студентів (гуртків та клубів з німецької мови).

Після передекспериментального анкетування проводився основний експеримент, який складався із констатувального, формувального і прикінцевого етапів.

В основному експерименті взяли участь студенти Херсонського національного технічного університету та Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

З метою експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування німецькомовної компетентності студентів технічних

спеціальностей у процесі самостійної роботи з використанням навчально-методичного посібника “Deutsch für Kybernetiker“ було проведено експериментальне навчання в природних умовах на практичних аудиторних заняттях згідно з розкладом та під час виконання завдань у позааудиторній роботі.

Експериментальне навчання здійснювалось за розробленим навчально-методичним посібником “Deutsch für Kybernetiker“. Розділи посібника розташовані у логічній послідовності, кожен з яких зосереджує увагу на одній з тем змістовного модуля. Кожен розділ побудовано за принципом структурної цілісності, яка включає логічно об’єднання між собою частин:

1) лексичний матеріал до теми, комплекс вправ, призначених для введення лексичних одиниць (термінів) та засвоєння їх значень, засвоєння лексичних одиниць та граматичних структур;

2) завдання які орієнтують студента на пошук конкретної інформації у тексті;

3) текстовий матеріал, побудований з використанням фахової автентичної літератури від мінімальної до максимальної кількості вжитих у текстах термінологічних одиниць;

4) завдання, які вимагають осмислення й відтворення отриманої інформації в ситуації мовлення;

5) творчі завдання, які вдосконалюють сформовані мовленнєві вміння використовувати отриману інформацію у професійних ситуаціях.

Для досягнення поставлених цілей було передбачено зіставлення двох варіантів методики: експериментальної та загальноприйнятої (традиційної). Проведення експерименту було розпочато із передекспериментального зрізу німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей засобами самостійної роботи. Завдання склалися із укладеними навчальними комунікативними ситуаціями згідно вимог Робочої програми [4] дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням”. На виконання зазначеного зрізу відводилося 2 академічні години. Після проведення

передекспериментального зрізу було виявлено, що у студентів виникають труднощі зі сприйманням запропонованого тексту на слух, який було побудовано загалом на знайомому мовному матеріалі, і тривалість якого становила не більше 5 хвилин. Під час виконання завдань студенти припускалися деяких граматичних помилок, сплутували використання часів німецької мови, показали невисокий рівень словникового запасу, використовували у відповідях прості лексичні одиниці та граматичні структури. Упродовж проведення зрізу викладач надавав студентам рекомендації щодо виконання завдань.

У результаті проведеного зрізу було виявлено, що рівень сформованості німецькомовної компетентності студентів перебуває на середньому та низькому рівнях. Отже, німецькомовна компетентність студентів технічних спеціальностей є недостатньо сформованою, саме тому нами була розроблена методика формування німецькомовної компетентності засобами самостійної роботи студентів технічних спеціальностей.

Завдання післяекспериментального зрізу були розроблені на основі навчально-методичного посібника “Deutsch für Kybernetiker“. Після проведення післяекспериментального зрізу було виявлено, що переважна більшість студентів не мала значних труднощів як зі сприйманням аудіотексту на слух, так і з його читанням. Виконуючи завдання студенти показали вміння користуватися граматичними структурами, продемонстрували високий рівень словникового запасу, використовуючи у відповідях професійні терміни, лексичні одиниці зі спеціальності. Запропоновані завдання дали змогу активізувати лексичні навички, перевести словниковий запас студентів із пасивного до активного. Упродовж проведення зрізу у студентів не було потреби в консультації викладача щодо виконання вправ.

Показником результативності навчання стало значне підвищення рівня сформованості німецькомовної компетентності у студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ. Так, в КГ (високий рівень - 6,8 %, достатній – 26,25 %,

середній – 31,17 %, низький – 35,17 %) студенти набули більш високих результатів порівняно зі студентами групи ЕГ (високий рівень – 11,02 %, достатній – 39,83 %, середній – 29,66 %, низький – 19,46 %).

У результаті проведеного зрізу було виявлено, що рівень сформованості німецькомовної компетентності студентів перебуває на високому та достатньому рівнях. Лише незначна кількість студентів опинилися на низькому рівні. Отже, рівень німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей значно покращився, підвищився інтерес до вивчення німецької мови, і цьому сприяло використання розробленої нами методики формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей у процесі самостійної роботи.

Експериментальне навчання дозволило стверджувати, що розроблений навчально-методичний посібник “Deutsch für Kybernetiker“ можна використовувати в аудиторній та позааудиторній роботі з німецької мови для формування у студентів технічних спеціальностей (ІТ-спеціалістів) німецькомовної компетентності у процесі самостійної роботи.

Перспективу подальших досліджень бачемо у створенні електронного підручника щодо формування німецькомовної компетентності студентів технічних спеціальностей з використанням навчально-методичного посібника “Deutsch für Kybernetiker“ на заняттях з німецької мови.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [пер. з англ. О. М. Шерстюк]; наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Бондар Л.А. Теоретико-методологічні засади інтеграції навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів: монографія / Л.А. Бондар. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 336 с.
3. Методика преподавания иностранных языков: общий курс : [учеб. пособ.] / [М. А. Ариян, М. А. Измайлов, О. Г. Оберемко, А. Н. Шамов] ;

под ред. А. Н. Шамова. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : АСТ: АСТ
МОСКВА : Восток – Запад, 2008. – 253 с.

4. Робоча програма з дисципліни Іноземна мова за професійним спрямуванням (німецька)/ [упор. О. Подвойською] . – Херсон: 2008.- с.30
5. Типова програма дисципліни Іноземна мова за професійним спрямуванням: німецька:/ [упор. О. Подвойською]. – Херсон: 2008.- с.16